

Elżbieta Krzemińska-Krupa

System edukacji a rozwój innowacji w sektorze MŚP w Polsce

Ekonomiczne Problemy Usług nr 111, 265-275

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ELŻBIETA KRZEMIŃSKA-KRUPA

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

SYSTEM EDUKACJI A ROZWÓJ INNOWACJI W SEKTORZE MŚP W POLSCE

Streszczenie

Innowacyjność jest głównym czynnikiem konkurencyjności. Poziom innowacji w danym kraju, w tym w sektorze MŚP, jest jednak uzależniony od dwóch aspektów: 1) od rozwiązań systemowych, w tym przede wszystkim w realizacji procesu edukacji, systemu finansowania oraz infrastruktury badawczej; 2) czynników społeczno-kulturowych w zakresie jakości rozwoju zasobów ludzkich, efektywności wykorzystania aktywów intelektualnych a także samych innowatorów. W niniejszym artykule wskazano na konieczność zmiany naszego myślenia o procesie kształcenia menedżerów sektora MŚP. Ma ono być ukierunkowane na zrównoważony rozwój intelektualny przyszłego i obecnego przedsiębiorcy uwzględniający zarówno odtwórczy, jak i kreatywny wymiar. Dzisiaj, ponadprzeciętna wiedza encyklopedyczna, często bez umiejętności jej kreatywnego zastosowania, jest niestety zbyt małym kapitałem intelektualnym, aby konkurować w świecie zdeterminowanym ustawiczną zmianą i innowacyjnością.

Słowa kluczowe: innowacyjność, kreatywność, system edukacji, zrównoważony rozwój intelektualny, przedsiębiorca

Wprowadzenie

Podstawowym czynnikiem rozwoju społeczeństw w XXI wieku, w tym konkurencyjności w wymiarze gospodarczym poszczególnych państw, jest ich zdolność do innowacyjności. Szczególnie przełom lat 80 i 90 XX wieku charakteryzuje się znacznym wzrostem zainteresowania wszelkimi programami ukierunkowanymi na innowacyjność. Za jedno z najważniejszych instrumentów w procesie systemowych przemian i rozwoju, podając za S. Kwiatkowskim, jest system edukacji „pomyślany jako kompleks działań wyprzedzających i towarzyszących wprowadzaniu innowacji technicznych i społecznych”¹.

Innowacyjni przedsiębiorcy nie pojawiają się zatem przypadkowo. Wydaje się, że ich rozwój wynika z realizacji skutecznej polityki innowacyjnej czy też szerzej

---

¹ S. Kwiatkowski, *Spółeczeństwo innowacyjne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1990, s. 182.

wskutek implementacji najlepszych z możliwych rozwiązań systemowych w danym kraju. Zgodnie z opracowaniem *Polityka innowacyjna w Polsce. Analiza i proponowane kierunki zmian* autorstwa J. Czerniaka, można również wskazać na cały zbiór dodatkowych czynników, wskaźników pośrednich składających się na tzw. *Summary Innovation Index* (SII). Należą do nich: zasoby ludzkie, systemy badań, finansowanie i wsparcie, inwestycje przedsiębiorstw, powiązania i przedsiębiorczość, aktywa intelektualne, innowatorzy oraz wyniki. Wstępnie analizując literaturę przedmiotu możemy założyć, że poziom innowacji w danym kraju, w tym w sektorze MŚP, jest uzależniony od dwóch aspektów: 1) od rozwiązań systemowych, w tym przede wszystkim w zakresie realizacji procesu edukacji, systemu finansowania oraz infrastruktury badawczej; 2) czynników społeczno-kulturowych w zakresie jakości rozwoju zasobów ludzkich, efektywność wykorzystania aktywów intelektualnych a także samych innowatorów.

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na następujące pytanie: w jaki sposób system edukacji² w Polsce (polityka innowacyjna) wspiera, lub też nie, proces kształtowania postaw w zakresie innowacji (rozwój społeczeństwa innowacyjnego) wśród obecnych i przyszłych przedsiębiorców, w tym sektora MŚP?

1. Diagnoza poziomu innowacyjności gospodarczej w Polsce

Według badań przeprowadzonych przez Komisję Europejską w 2012 roku Polska gospodarka pod względem innowacyjności zajmuje jedno z ostatnich miejsc. Słabsze wyniki mają tylko Litwa, Łotwa, Bułgaria i Rumunia. Ponadto w porównaniu do ocen z roku 2011, nasze wyniki są jeszcze gorsze. Komisja Europejska badając poziom innowacji gospodarek, czy też szerzej modeli, polityk, strategii innowacyjnych poszczególnych krajów Unii³, co roku publikuje raport o nazwie „Tablice wyników innowacyjności”. Jest to „ranking państw Unii”, który jest analizowany pod względem tego, jak poszczególne kraje są nowoczesne a przede wszystkim innowacyjne. Aby opracować powyższy ranking, Bruksela bierze pod uwagę 24 różne wskaźniki „od takich jak zasoby ludzkie, wsparcie rządowe dla B&R, poprzez udział przedsiębiorstw w zakresie tworzenia innowacji aż po to, w jaki sposób cała gospodarka odnosi korzyści dzięki nowo wymyślonym produktom”⁴.

Opracowano wystandaryzowany sposób określania poziomu innowacyjności danego kraju przy pomocy skali od 0 do 1. Posługując się tym sposobem oceny, możemy odczytać, że: „tegoroczna unijna średnia innowacyjności to ok. 0,540”. Polska niestety jest dużo poniżej wartości średniej dla krajów unijnych. Nasz wynik to 0,300, co oznacza, że „z takim rezultatem Polska znalazła się w grupie »umiarkowanych innowatorów«, ale na samym jej końcu”⁵. Jak pokazują te same źródła

² Przez system edukacji rozumiemy wszystkie szczeble edukacji, tj. przedszkole, szkołę podstawową, szkołę średnią (gimnazjum, liceum) oraz studia licencjackie, magisterskie i doktorskie a nie tylko uczelnie wyższe – patrz *Summary Innovation Index*.

³ Model polityki innowacyjnej w Polsce zob. J. Czerniak, *Polityka innowacyjna w Polsce. Analiza i proponowane kierunki*, Difin, Warszawa 2013, s. 31.

⁴ *Polska wśród najmniej innowacyjnych gospodarek Europy*, www.wyborcza.biz (8.02.2012).

⁵ *Ibidem*.

w 2010 roku, dla porównania, gospodarka Słowacji miała, co prawda, jeszcze gorszy wynik niż Polska, jednak w 2012 roku już uzyskała wyższe miejsce w rankingu. Jednocześnie w porównaniu z rokiem 2011, średnia wartość innowacyjności naszego kraju nieznacznie wzrosła. Tuż za nami w rankingu lokują się, eufemistycznie nazwani „innowatorzy o skromnych wynikach”. Według danych z 2012 roku, najbardziej innowacyjna w Europie jest gospodarka Szwecji (średnia ok. 0,750). Tuż za nią znajdują się: Dania, Niemcy i Finlandia⁶.

Badając poziom zmian w zakresie innowacyjności w Polsce, Komisja Europejska zwróciła uwagę na istotne i mocne strony, którymi są: „zasoby ludzkie, finanse oraz wsparcie, inwestycje przedsiębiorstw”⁷. Słabą stroną jest natomiast: „system badań naukowych, zasoby intelektualne i sami innowatorzy. Poprawa nastąpiła w zakresie przychodów z patentów i licencji z zagranicy. Za to pogorszyła się innowacyjność małych i średnich firm”⁸.

Komisja Europejska zaznacza, że choć nie istnieje jeden standard, pewny sposób na osiągnięcie najlepszych wyników w dziedzinie innowacji, to najbardziej innowacyjne gospodarki mają wspólne cechy. To co wydaje się, że najskuteczniej wpływa na podniesienie poziomu innowacyjności i rozwoju dotyczy: 1) działalności gospodarczej oraz 2) wszelkich inicjatyw wpisujących się w bezpośrednią współpracę sektora publicznego i prywatnego (tzw. partnerstwo publiczno-prywatne). Ponadto, czytamy w tym samym raporcie, że „we wszystkich państwach wiodących w dziedzinie innowacji przedsiębiorstwa przeznaczają znaczne nakłady na badania i rozwój. Większość liderów innowacji ma również wysokie wyniki pod względem innych jej wskaźników związanych z działalnością firm”.

Analizując powyższe dane można stwierdzić, że innowacyjność gospodarek Unii, jako pewnej całości, rośnie. Niestety proces ten nie przebiega na tyle prężnie, by dogonić najbardziej innowacyjne gospodarki świata, czyli USA, Japonię i Koreę Południową⁹. Komisja zwraca szczególną uwagę na to, że największe opóźnienia ma Europa w sektorze prywatnym, w tym w sektorze MŚP. Jak podkreślają autorzy raportu, „jeśli chcemy zbliżyć się do światowej czołówki, europejskie przedsiębior-

---

⁶ *Ibidem*.

⁷ Por. *The Global Competitiveness Report 2011–2012*, World Economic Forum, Geneva 2011, s. 26.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Bardzo interesującym przykładem rozwiązań innowacyjnych w Korei Południowej, która zajmuje jedno z najwyższych miejsc wśród najbardziej innowacyjnych gospodarek świata, jest próba wprowadzenia do szkół e-podręczników. Pomysł ten, jako rozwiązanie systemowe, bierze pod uwagę już wiele państw. Polega on na tym, że podstawowym narzędziem pracy w szkole stał się komputer, zaś podręczniki są dostarczane w wersji cyfrowej na płytkach CD. Jak się niestety okazało, program ten ukazał raczej brak gotowości szkoły do takiej zmiany, wynikający z trwałych nawyków pracy przy pomocy tablicy i papieru. Zapewne jest to wynik braku odpowiedniego przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć w tym cyfrowym systemie. Na uwagę jednak zasługuje otwartość, odwaga i pomysłowość autorów programu, wydaje się także, że innowacyjność nie jest zjawiskiem pojawiającym się w sposób automatyczny, życzeniowy, również na gruncie systemów edukacji, zob. R. Stefanicki, *E-podręczniki nie zdezonizowały papieru*, „Gazeta Wyborcza” (27.03.2012).

stwa muszą mocniej zaangażować się w badania i wymyślanie nowych produktów”¹⁰.

Reasumując, raport KE jest dobrą okazją do lepszego przyjrzenia się i analizy sytuacji w zakresie innowacyjności polskiej gospodarki. Wydaje się więc, że istotną rolę w podniesieniu poziomu wyników innowacyjności naszego kraju ma sektor MŚP. Podnoszenie poziomu innowacyjności wśród naszych rodzimych przedsiębiorców jest jednak zadaniem, które wymaga nie tylko niezwykle ważnych rozwiązań systemowych, ale również, a być może przede wszystkim, pracy indywidualnej, edukacyjnej niemalże od podstaw, zarówno wśród obecnych przedsiębiorców, jak i przyszłych. O ile w cytowanych raportach, badaniach, artykułach prasowych w dużej mierze wskazuje się na istotną rolę systemu edukacji (w rozumieniu szkolnictwa wyższego) jako elementu polityki innowacyjnej danego kraju, o tyle całkowicie pomija się rolę kształcenia kreatywności na niższych szczeblach edukacji, w tym rolę samokształcenia i rozwoju. W procesie poszukiwania skutecznych rozwiązań systemowych należy dlatego zwrócić szczególną uwagę również na postulaty zgłaszane m.in. przez badaczy reprezentujących psychodydaktykę kreatywności.

2. Psychodydaktyka kreatywności jako nauka opisująca proces indywidualnego rozwoju w zakresie postaw twórczych

Kreatywność, w tym kreatywność przedsiębiorców, stała się pojęciem wieloznacznym i obiektem zainteresowania różnych dziedzin nauki oraz wielu dziedzin życia (edukacji, biznesu). Można wymienić tu zarządzanie, psychologię, pedagogikę, filozofię, antropologię czy socjologię. Z tych wielu dziedzin nauki na szczególną uwagę zasługuje psychologia jako źródło wiedzy o ludzkiej naturze, również w kształtowaniu postaw bycia kreatywnym. Zajmując się zagadnieniem kreatywności (twórczości), psychologia obejmuje swoim zainteresowaniem takie zagadnienia jak: osobowość, rozwój, zjawiska społeczne, psychometria, procesy poznawcze, zastosowania praktyczne (w tym szkolenia, treningi dla przedsiębiorców)¹¹.

Wiele wymiarów pojęcia jakim jest „twórczość”¹² skłania do próby uchwycenia jej istoty z perspektywy przede wszystkim jej kształtowania w procesie edukacji czy też szerzej – socjalizacji. Stwierdzić należy, że „twórczość jest na ogół zamierzoną działalnością człowieka i zależy nie tylko od uwarunkowań osobowościowych, lecz

---

¹⁰ *Polska wśród najmniej innowacyjnych...*

¹¹ Por.: K.J. Szmidt, *Pedagogika twórczości*, GWP, Gdańsk 2007.; C. Banach, *Polska szkoła i system edukacji: Przemiany i perspektywy*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2001; M. Szymański, *W poszukiwaniu drogi: szanse i problemy edukacji w Polsce*, WN Akademii Pedagogicznej, Kraków 2008.

¹² Należy zawsze pamiętać o tym, że „praca twórcza to nie syndrom działalności naukowej, czy artystycznej”. Kreatywność pojawia się w swoim bardzo prozaicznym wymiarze, „jak chociażby gotowanie obiadu – dzięki czemu będzie się charakteryzował niezwykle smakiem, prostotą przyrządzenia, niskim nakładem środków finansowych i czasu”, zob. *Biuletyn Informacji Publicznej*, <http://bip.aps.edu.pl> (20.02.2007).

także społeczno-kulturowych, ściśle ze sobą zespolonych”¹³. Ponadto należy pamiętać, że „ludzie różnią się od siebie nie tylko aktywnością, sposobem reagowania na bodźce, zainteresowaniami czy potrzebami, lecz także zdolnościami, które są na ogół wyznacznikami twórczej pracy”¹⁴.

Zajmując się pojęciem twórczości, należy również poświęcić uwagę problematyce osobowości. E. Nęcka definiując osobowość, stwierdza że jest to: „z jednej strony – nadrzędny system regulacji, odpowiadający za spójność zachowania i koordynację poszczególnych procesów psychicznych, a z drugiej strony – zespół cech indywidualnych, wyróżniających człowieka spośród innych ludzi”¹⁵. Według E. Nęckiej przyjmując, że między twórczością powszednią, dostępną dla wszystkich, a wybitną, zarezerwowaną dla geniuszy, istnieje wiele szczebli pośrednich. Praktyczne zastosowanie wiedzy na temat twórczości obejmuje dwa rodzaje zabiegów, działań. Są to: pomiar zdolności twórczych i rozwijanie zdolności twórczych.

Pomiar twórczości jest oceną kreatywności indywidualnej osoby ukształtowanej w procesie edukacji. Do wykonania takiego pomiaru stosuje się odpowiednie metody diagnostyczne. Pomiaru tego typu są wykonywane również w celu zbadania poziomu kreatywności organizacji lub instytucji. Jak pisze E. Nęcka „firma może zatrudniać twórczych ludzi, ale źle wykorzystywać ich zdolności”¹⁶. Niemniej jednak istotną kwestią w tym wypadku jest również zły klimat organizacyjny jaki panuje w danym przedsiębiorstwie. Podczas wykonywania pomiaru kreatywności stosowane są metody pozwalające na badanie czynników ponadjednostkowych, jak np. kwestionariusze Morrissa Steina¹⁷.

Zapotrzebowanie na ludzi o kreatywnym podejściu do swoich zadań sprawia, że myślenie twórcze coraz częściej staje się przedmiotem nauczania w szkołach, szczególnie w nauczaniu wczesnoszkolnym. Współczesna edukacja coraz częściej dąży do stymulowania i wspierania zdolności twórczych. Jest to wynik przekonania, że aktywności twórczej można się nauczyć oraz konsekwentnie i systematycznie ją rozwijać. Oznacza to doskonalenie zdolności wrodzonych, ale również wykształcenie w sobie nowych umiejętności w tym zakresie przez kształtowanie takich cech osobowości, jak pomysłowość, samodzielność, inwencja, poszukiwanie niekonwencjonalnych rozwiązań oraz tworzenie nowych rzeczy w sytuacji trudnej i niesprzyjającej. Coraz więcej uwagi poświęcają twórczości i kreatywności takie dyscypliny jak psychologia i pedagogika. „Duża część rozważań teoretycznych i badań empirycznych w obu tych subdyscyplinach koncentruje się na problematyce wychowania do twórczości, nauczaniu umiejętności twórczych, pomocy w tworzeniu dzieciom,

---

¹³ D.J. Czelakowska, *Stymulacja kreatywności językowej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, Wyd. Naukowe AP, Kraków 2005, s. 48.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ E. Nęcka, *Psychologia twórczości*, GWP, Gdańsk 2005, s. 129.

¹⁶ *Ibidem*, s. 197.

¹⁷ Kwestionariusz Morrissa Steina „pozwała uzyskać wgląd w sposób pełnienia każdej z pięciu ról społecznych przez ludzi zatrudnionych na różnych stanowiskach w wybranym laboratorium. Przedmiotem badania są indywidualne sposoby pełnienia ról, ich kreatywne i antykreatywne aspekty, a także zmiana sposobu ich pełnienia związana z wpływem czasu i stażem pracy”, zob. *ibidem*.

młodzieży i dorosłym”¹⁸. Opublikowano koncepcje wychowania do twórczości, tak znanych naukowców jak: B. Suchodolski, Z. Pietrański, J. Koziński, R. Schulz, A. Góralski, E. Nęcka. Na szczególną uwagę zasługują koncepcja W. Dobrołowicza, który zbudował własny system oparty na krytyce tradycyjnej dydaktyki odtwórczości. Najważniejsze oskarżenie obecnego systemu dydaktyczno-wychowawczego W. Dobrołowicza brzmi: „szkoła nie rozwija potencjału twórczego dzieci i młodzieży, a wręcz odwrotnie – mimo woli hamuje spontaniczną aktywność i postawy twórcze”¹⁹. Według tego autora, istotne są trzy tezy wyjściowe diagnozy współczesnego systemu edukacji:

- szkoła jako instytucja jest organizmem konserwatywnym i w małym stopniu poddaje się modernizacjom,
- nauczyciele to na ogół osoby mało twórcze, skrzepowane wieloma barierami psychicznymi i psychospołecznymi, hamującymi ich kreatywność,
- edukacja szkolna wprawdzie przyspiesza rozwój wielu funkcji psychicznych ucznia, jednocześnie staje się jednak źródłem różnorodnych barier psychicznych absolwentów²⁰.

Uwarunkowania te stają się powodem licznych i różnorodnych ograniczeń psychicznych i osobowościowych, które hamują aktywność twórczą ucznia, a w przeszłości już jako osoby dorosłej – menedżera. Zdaniem autora, przyczyn tej sytuacji jest wiele. Niemniej jednak najważniejszą wydaje się charakter wiedzy zawodowej nauczycieli. Przygotowani są do tego, aby realizować odtwórczy model kształcenia, który zakłada, że dydaktyka została powołana, by przekazywać gotowe wiadomości i czynności. W tym założeniu „dydaktyka jest nauką o charakterze odtwórczym, gdyż główny problem interesującym dydaktyków, sprowadza się do pytania: jak najskuteczniej przekazywać dorastającym pokoleniom nagromadzoną wiedzę i znane czynności oraz inne składniki doświadczenia społecznego”²¹. Dydaktyka w swoim nowożytnym wydaniu została ukształtowana według modelu opartego na odtwórczym charakterze poznawanej rzeczywistości, w tym rzeczywistości ekonomicznej, gospodarczej. Oznacza to w praktyce menedżerskiej większą skłonność przedsiębiorców do korzystania ze sprawdzonych i znanych rozwiązań niż poszukiwanie bardziej efektywnych, ale również i bardziej ryzykownych modeli biznesowych.

Należy także pamiętać o zdolnościach jakie przejawiają uczniowie wybitnie zdolni, oraz uczniowie twórczy – również potencjalni przedsiębiorcy. „Różnica pomiędzy nimi polega na odmiennym rodzaju dominujących zdolności – odtwórczych i twórczych”²². Ponadto cytując za Dobrołowiczem należy podkreślić, że „te dwa rodzaje zdolności nie muszą się wzajemnie wykluczać, korzystne jest, gdy idą one w parze”²³. Dlatego też, zgłaszany postulat kształtowania społeczeństwa innowacyjnego (w ramach cytowanego *Summary Innovation Index*) jest możliwy do

¹⁸ K.J. Szmidt, *Pedagogika twórczości...*, s. 19.

¹⁹ *Ibidem*, s. 59.

²⁰ *Ibidem*, s. 59–60.

²¹ *Ibidem*, s. 61.

²² A. Dąbek, *Psychologiczne podstawy twórczej aktywności dziecka*, WSP, Zielona Góra 1988, w: D. Ciechanowska, *Twórczość w edukacji*, US, Szczecin 2007, s. 90.

²³ W. Dobrołowicz, *Psychodydaktyka kreatywności*. Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 1995, s. 154.

zrealizowania nie tylko o przyjmowane rozwiązanie systemowe, obejmujące szkolnictwo wyższe, ale również muszą zaadresować postulaty zgłaszane przez psychodidaktykę kreatywności w dydaktyce prowadzonej na niższym szczeblu²⁴.

3. Innowacyjność sektora MŚP na tle potrzeb społeczeństwa innowacyjnego

Miarą kreatywności jest innowacyjność w każdym wymiarze ludzkiego działania. Kreatywność człowieka stwarza warunki do rozwoju jednostek, przedsiębiorstw, społeczeństw i całych cywilizacji²⁵. Na szczególną uwagę, w niniejszym artykule, zasługuje rozwój przedsiębiorstw sektora MŚP działających w otoczeniu definiowanym jako społeczeństwo innowacyjne. Zakłada się, że stopień innowacyjności przedsiębiorstw, obok uwarunkowań edukacyjnych, o których była mowa w punkcie 2, jest również uzależniony od otoczenia kulturowego akcentującego, lub też nie, konieczność zmian i stałego doskonalenia na poziomie indywidualnym i społecznym.

W literaturze przedmiotu społeczeństwo innowacyjne definiujemy jako „społeczeństwo, które potrafi czynnie uczestniczyć w globalnej społeczności świata, zarazem zachowując swoją specyfikę i odrębność kulturową”²⁶. Jednocześnie przez „czynne uczestniczenie” danego społeczeństwa w wymiarze globalnym, rozumiemy proces wymiany innowacyjnych idei, rozwiązań czy też wartości wpływające na rozwój danej społeczności, jak też globalnej społeczności świata. Z kolei, za innowację uznaje się: „każdą myśl, zachowanie lub rzecz różną pod względem jakościowym od tego, co było znane dotychczas”²⁷.

Wydaje się więc słuszne przytoczyć w tym miejscu twierdzenie, że innowacyjność w działalności gospodarczej, to: „wprowadzenie nowych lub udoskonalenie już istniejących produktów, zastosowanie nowej lub udoskonalenie dotychczas stosowanej metody produkcji, wprowadzenie nowego sposobu sprzedaży lub zakupów, ekspansja na nowy rynek, użycie nowych surowców lub półfabrykatów, zmianę sposobu organizacji produkcji”²⁸. A jak już wcześniej podkreślono, zmiana jest wyznacznikiem postawy, która wymaga od nas kreatywności rozumianej jako: „samodzielnie stworzona postawa wobec wydarzeń i problemów życia prywatnego

---

²⁴ W niektórych szkołach myślenie twórcze staje się przedmiotem nauczania samym w sobie. Np. „Odyseja umysłu”, to unikalny program edukacyjny z nauczania postawy twórczości. Jak przedstawia E. Nęcka, program ten „obejmuje nauczanie nie tylko twórczości, lecz również innych sprawności poznawczych. Składa się z wielu jednostek lekcyjnych, podczas których dzieci opanowują poszczególne sprawności intelektualne, takie jak myślenie krytyczne, rozumowe, dedukcyjne i indukcyjne, wymyślanie nowych produktów”, zob. E. Nęcka, *Psychologia twórczości...*, s. 202.

²⁵ Por.: A. Flis, *Innowacyjność w kulturze Zachodu*, w: *Kapitalizm po polsku. Przedsiębiorca, organizacja, kultura*, red. A. Marcinkowski, Kraków 1996; S. Kwiatkowski, *Społeczeństwo innowacyjne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1990; *Innowacyjna polska w Europie 2020 – Szanse i zagrożenia trwałego rozwoju*, red. U. Płowiec, PWE, Warszawa 2010.

²⁶ S. Kwiatkowski, *Społeczeństwo innowacyjne...*, s. 5.

²⁷ J. Czerniak, *Polityka innowacyjna...*, s. 18.

²⁸ J. Schumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, w: J. Czerniak, *Polityka innowacyjna w Polsce – Analiza i proponowane kierunki zmian*, Difin, Warszawa 2013, s. 14.

i zawodowego – postawa aktywna, akceptująca, gotowa i zdolna do zmian”²⁹. W kontekście niniejszej publikacji należy zastanowić się nad rodzajem szkoleń obejmujących aspekt innowacyjności w sektorze MŚP.

4. „Wulkan Innowacji” jako innowacyjne szkolenia biznesowa dla MŚP – studium przypadku³⁰

Jako przykład szkoleń adresowanych do sektora MŚP, które poruszają temat innowacyjności, jest projekt o nazwie „Wulkan Innowacji”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Myślą przewodnią powyższej inicjatywy edukacyjnej jest pomoc przedsiębiorcom i ich pracownikom we wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań w różnych sferach funkcjonowania przedsiębiorstwa. Tematy jakie przewiduje szkolenie poruszają bardzo wiele istotnych zagadnień dla przedsiębiorstw MŚP, takich jak: innowacje strategiczne, innowacje operacyjne, innowacje – wiedza prawna, innowacje a marketing, innowacje a sprzedaż, innowacje a organizacja, finansowanie przedsięwzięć w tym innowacyjnych oraz trening kreatywności. Warsztaty są realizowane z wykorzystaniem następujących technik innowacyjnych: wykłady interaktywne, ćwiczenia indywidualne i grupowe, analizy przypadków, dyskusje oraz metody półkulowe.

Projekt jest obecnie w trakcie realizacji i przewiduje przeszkolenie (od sierpnia 2012 r. do maja 2014 r.) 476 osób z 200 przedsiębiorstw działających w kluczowych dla Wielkopolski branżach. Wydaje się więc, że działania, których celem jest poprawa kondycji, efektywności, stabilności i konkurencyjności przedsiębiorstw przez próbę podniesienia poziomu wiedzy i kompetencji właścicieli, menedżerów i pracowników, zasługuje na szczególną uwagę. Autorzy opisywanego projektu nie przedstawiają jednak danych na temat metod oceny skuteczności tego typu działań wśród polskich przedsiębiorców sektora MŚP. Powyższe zagadnienie może być interesującym tematem do osobnego opracowania.

Wnioski i rekomendacje

Rozwój gospodarczy poszczególnych krajów (społeczeństw) jest różny w zależności od poziomu uzyskiwanej innowacyjności. Przeprowadzone badania wskazują na trafność proponowanej przez Dobrołowicza koncepcji nauczania twórczości (w tym kształtowania społeczeństwa innowacyjnego), polegającej na konieczności indywidualnego jej rozwijania. Niestety powyższe poglądy, jak dotąd, nie doczekały się powszechnej akceptacji i realizacji w sposób systemowy w szkołach. Diagnoza współczesnej polityki w zakresie innowacyjności w Polsce jest następująca:

1. Współczesny model edukacji w Polsce skupia się na rozwijaniu umiejętności odtwórczych uczniów, zapominając o postawie twórczej, kreatywnej

²⁹ H. Schlicksupp, *30 minut dla większej kreatywności*, KOS, Katowice 2004, s. 9.

³⁰ Oprac. na podst.: „Wulkan INNOWACJI” – projekt współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, <http://www.wulkaninnowacji.pl>.

wynikającej z niej innowacyjności przyszłych pracowników, co bezpośrednio wpływa na niską kulturę w zakresie innowacyjności.

2. Japonia, Szwajcaria, Szwecja, USA, Niemcy, Korea Południowa oraz inne państwa, których gospodarki cechuje wysoki poziom innowacyjności (*Summary Innovation Index*) już od kilku lat podejmują próby innowacyjnych rozwiązań w edukacji. Wydaje się, że jest to przykład działań o charakterze zapobiegawczym, przewidującym, płynącym z doświadczenia opartego na skutecznych rozwiązaniach systemowych i przemyślanych decyzjach. Niestety polski system edukacji nie korzysta z najlepszych światowych praktyk w powyższym zakresie.
3. Próby podnoszenia innowacyjności kadry menedżerskiej i pracowniczej niektórych firm sektora MŚP są podejmowane zazwyczaj przez różne szkolenia, warsztaty. Niemniej jednak należy pamiętać, że innowacyjność jest przede wszystkim wynikiem indywidualnej postawy twórczej, myślenia kreatywnego, które wymagają odpowiedniego ukształtowania już w wieku wczesnoszkolnym – idea psychodydaktyki kreatywności.

Na podstawie przeprowadzonej analizy możemy przedstawić również następujące rekomendacje:

1. Edukacja rozumiana jako komplet działań, powinna być uznana za jedno z kluczowych narzędzi, które towarzyszą oraz współtworzą przemiany innowacyjne w gospodarce, w tym przede wszystkim, w sektorze MŚP (postulaty wypracowane przez psychodydaktykę – Kwiatkowski, Dobrołowicz, Nęcka oraz zawarte w polityce innowacyjnej w Polsce – Czerniak).
2. Należy inwestować w szkolenia podnoszące poziom innowacyjności firmy na każdym jej szczeblu, pozwoli to na rozwój wiedzy i kompetencji zarówno właścicieli, menedżerów i pracowników, co obniży ryzyko nieefektywnego wykorzystania kapitału innowacyjnego pracowników (Nęcka, Projekt „Wulkan Innowacji”).
3. Poszerzanie wiedzy i kompetencji w MŚP należy realizować na podstawie doświadczenia, praktyki państw lepiej rozwiniętych (*Summary Innovation Index*, Tablice wyników innowacyjności KE).
4. Na płaszczyźnie społecznej należy promować kulturę zmian i rozwoju w wymiarze indywidualnym, organizacyjnym i państwowym (Schumpeter – Teoria rozwoju gospodarczego).
5. Realizacja projektów szkoleniowych powinna przebiegać na podstawie najlepszych światowych praktyk oraz oceniana być z perspektywy skuteczności w zakresie poprawy poziomu innowacyjności przedsiębiorstw MŚP.

Reasumując, możemy wskazać na konieczność zmiany naszego myślenia o procesie kształcenia menedżerów sektora MŚP. Ma ono być ukierunkowane na zrównoważony rozwój intelektualny przyszłego i obecnego przedsiębiorcy, tj. rozwój zdolności zarówno twórczych, jak i odtwórczych. Posiadanie wyłącznie wiedzy encyklopedycznej, często bez umiejętności jej kreatywnego zastosowania, jest niestety zbyt małym kapitałem intelektualnym, aby konkurować w świecie zdeterminowanym ustawiczną zmianą i innowacyjnością.

Literatura

- Banach C., *Polska szkoła i system edukacji: Przemiany i perspektywy*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2001.
- Czelakowska D.J., *Stymulacja kreatywności językowej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, Wyd. Naukowe AP, Kraków 2005.
- Czerniak J., *Polityka innowacyjna w Polsce. Analiza i proponowane kierunki*, Difin, Warszawa 2013.
- Dąbek A., *Psychologiczne podstawy twórczej aktywności dziecka*, WSP, Zielona Góra 1988, w: D. Ciechanowska, *Twórczość w edukacji*, US, Szczecin 2007.
- Dobrołowicz W., *Psychodydaktyka kreatywności*. Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 1995.
- Flis A., *Innowacyjność w kulturze Zachodu*, w: *Kapitalizm po polsku. Przedsiębiorca, organizacja, kultura*, red. A. Marcinkowski, Kraków 1996.
- Innowacyjna polska w Europie 2020 – Szanse i zagrożenia trwałego rozwoju*, red. U. Płowiec, PWE, Warszawa 2010.
- Kwiatkowski S., *Spółeczeństwo innowacyjne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1990.
- Nęcka E., *Psychologia twórczości*, GWP, Gdańsk 2005.
- Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, w: J. Czerniak, *Polityka innowacyjna w Polsce – Analiza i proponowane kierunki zmian*, Difin, Warszawa 2013.
- Schlicksupp H., *30 minut dla większej kreatywności*, KOS, Katowice 2004.
- Stefanicki R., *E-podręczniki nie zdetronizowały papieru*, „Gazeta Wyborcza”, 27.03.2012.
- Szmidt K.J., *Pedagogika twórczości*, GWP, Gdańsk 2007.
- Szymański M., *W poszukiwaniu drogi: szanse i problemy edukacji w Polsce*, WN Akademii Pedagogicznej, Kraków 2008.
- The Global Competitiveness Report 2011-2012*, World Economic Forum, Geneva 2011.

Źródła internetowe

- Artykuł branżowy: *Polska wśród najmniej innowacyjnych gospodarek Europy*, www.wyborcza.biz (8.02.2012).
- Biuletyn Informacji Publicznej, <http://bip.aps.edu.pl> (20.02.2007).
- <http://www.wulkaninnowacji.pl> – strona projektu „Wulkan INNOWACJI” – projekt współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

EDUCATIONAL SYSTEM AND THE INNOVATION DEVELOPMENT IN SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES IN POLAND

Summary

The competitiveness is based on innovation. However, the level of innovation in any given country is related to two factors: 1) the quality of education system that is open for creativity in individual development, sound system of financial support and the state-of-the-art infrastructure; 2) the cultural environment that is oriented towards individual creativity, innovation and growth of all entrepreneurs. In this paper, it is pointed out that it is necessary to change the perspective in the way we think about entrepreneurs' educational process. In the first place it should be oriented towards more balanced process that shows the importance of

both imitative, reproductive and creative approach. Today, to possess the extraordinary encyclopedic knowledge is far not enough to be competitive on a global scale.

Keywords: innovation, creativity, educational system, balanced intellectual development, entrepreneur

Translated by Elżbieta Krzemińska-Krupa